

پیوند دهنده هنر، مذهب و مردم با قلم عشق

عشق به هنر، و خانواده مذهبی

فرشچیان در کارگاه میرزا آقا امامی با طرح‌ها و نقش‌های دوره تیموری و صفوی آشنا شد. فرشچیان خود درباره کودکی، روحیات و ویژگی‌های خود مواردی ذکر کرده و به‌علاوه، از اعتقادات عمیق مذهبی پدر و مادرش سخن گفته است: «از کودکی آدمی در خود فرورفته و درونگرا بودم. از همسالان خود کمتر رغبت به بازی داشتم و سعی داشتم خود را به کاری مشغول کنم. گچبری‌های سرستون‌ها و بخاری‌ها و دیوارهای منزل ما و نقوش بعضی از تابلوها، ذهن مرا به خود مشغول می‌داشتند. پدرم بازرگان فرش‌های اصیل ایرانی بود و طراحان و نقاشان قالی، کارهای خود را به ایشان ارائه می‌دادند. گاهی همراه پدرم به کارگاه آن هنرمندان می‌رفتم و از همان خردسالی از آن نقوش و رنگ‌ها، غرق در حیرت می‌شدم و خطوط موازی و مدوری که با دست‌های پر قدرت آنان بر صفحه کاغذ نقش می‌بستند، مرا به اعجاب و شگفتی وامی‌داشتند. روحیه عشق به هنر در همان زمان در من تقویت شد.

پدر و مادر من افرادی به شدت مذهبی بودند. مادرم از عاشقان حضرت امام حسین (ع) بودند. کافی بود که فقط نام امام حسین (ع) را بشنود تا سیل اشک از گونه‌هایش روان شود. در تولد آن حضرت، گریه شوق و در شهادت آن بزرگوار گریه غم، و من در این فضا بزرگ شدم و شروع کار من که در ۵ سالگی بود، تحت تاثیر همین محتویات و شرایط مذهبی خانواده بود. من اعتقاد دارم ماندگارترین آثار هم آثاری هستند که با مذهب رابطه دارند.»

هنرستان هنرهای زیبا

فرشچیان در سال ۱۳۲۴ش به هنرستان هنرهای زیبای اصفهان رفت که در آن زمان استاد عیسی بهادری از شاگردان برجسته کمال الملک، مدیر آن بود. او در این هنرستان به مطالعه نقاشی و مینیاتور و طرح‌های برگرفته از کاشیکاری‌های ابنیه تاریخی اصفهان پرداخت و با رنگ‌ها و ابزار نقاشی آشنا شد.

نخستین نمایش رسمی آثار او، در سال ۱۳۲۷ش، و در انجمن فرهنگی ایران و انگلیس بود که تابلو «دوش دیدم که ملائک در میخانه زدند» و چند تابلو دیگر که همگی در ۱۸ سالگی خلق شده بود، به نمایش گذاشته شد.

طراحی قالی و سرامیک‌سازی نیز دیگر هنرهایی بود که فرشچیان در هنرستان هنرهای زیبای اصفهان فراگرفت و چنان مهارتی یافت که در سال ۱۳۲۸ش یکی از گلدان‌های ساخته او را عیسی بهادری به آرتور پوپ،

پژوهشگر مشهور فرهنگ و معماری ایرانی اهدا کرد. او در سال ۱۳۲۹ش از هنرستان هنرهای زیبای اصفهان دیپلم عالی گرفت.

سفر به غرب

او در سال ۱۳۲۹ش به اروپا سفر کرد و برای هنرآموزی و آشنایی با آثار و نقاشان برجسته غرب، هفت سال در وین ماند و توانست به آثار موجود در کتابخانه ملی پاریس، موزه بریتانیا، گالری فریر واشنگتن، موزه متروپولیتن نیویورک و دانشگاه هاروارد دست یابد «تا با فراگیری فنون نقاشی کلاسیک به سبک اروپایی و آمیختن آن اصول با معیارهای نقاشی سنتی ایران، مکتبی نو را پایه گذارد تا به مدد آن، خلاقیت تصویری هم مانند سایر مظاهر هنر، بتواند فرهنگ غنی این مرز و بوم را به سایر ملل معرفی کند.

سبک

فرشچیان بنیان‌گذار مکتب خود در نقاشی ایرانی است که پایبند به شکل کلاسیک همراه با استفاده از تکنیک‌های جدید برای توسعه دامنه نقاشی ایرانی است. او به این شکل هنر، روح جدیدی بخشید و آن را از رابطه همزیستی تاریخ با شعر و ادبیات تغذیه کرد تا استقلالی به این هنر بدهد که پیش از آن کمتر داشت. نقاشی‌های قدرتمند و نوآورانه او پویا و گسترده و پر از جنب و جوش هستند، با تلفیقی جذاب از عناصر سنتی و مدرن، که ترکیبات سبک منحصر به فرد او در نقاشی هستند. برخی از توانایی‌های او احساس فوق‌العاده خلاقیت، نقوش متحرک، خلقت فضای‌های گرد و منحنی، خطوط نرم و قدرتمند، و خلقت رنگ‌های موج هستند. آثار فرشچیان یک ترکیب دل‌انگیز از اصالت و نوآوری است. آثار او از شعر کلاسیک، ادبیات فارسی، قرآن، کتاب‌های مقدس مسیحیان و یهودیان، و همچنین تخیل عمیق خود او تأثیر گرفته‌است.

یکی از معروف‌ترین آثار فرشچیان که نزد عامه مردم شهرت بسیاری دارد، تابلو عصر عاشورا است. تابلوی عصر عاشورا در سال ۱۳۵۵ تصویر شد. او در این تابلو، بدون هیچ اشاره‌ای به حوادث روز عاشورا، آثار به‌جای مانده از حوادث این روز را در این تصویر نشان می‌دهد. درون‌مایه تابلو، نشانه بروز تراژدی است که نتیجه آن در تصویر موج می‌زند و مخاطب با تماشای آن، غرق نوعی آگاهی حزن‌انگیز می‌شود. دیگر اثر مشهور او تابلوی ضامن آهور است. تابلوی ضامن آهور از نفیس‌ترین و زیباترین تابلوهای استاد فرشچیان به شمار می‌رود. این تابلو در سال ۱۳۸۵ هجری شمسی، روی مقوای بدون اسید، با تکنیک اکریک و سبک نگارگری خلق شد. این اثر علاوه بر ویژگی‌های ظاهری، محتوای معنوی و اعتقادی نیز دارد. همچنین تابلوی ضامن آهوری دو: تابلوی ضامن آهوری

دو، اثر دیگری از محمود فرشچیان است که آن را در سال ۱۳۸۹ هجری شمسی تصویر کرده است. این اثر هم‌زمان با ولادت امام هشتم (ع) به موزه آستان قدس رضوی هدیه شد.

طراحی پنجمین ضریح حرم امام رضا (ع)

درمیان این تابلوها خلق یک اثر متفاوت، فرشچیان را بیشتر میان عامه مردم و هنردوستان محبوب کرده است و آن‌هم طراحی ضریح فعلی حرم مطهر امام‌رضا (ع) (پنجمین ضریح ساخته‌شده برای حرم) است؛ ضریحی که ساختش در سال ۱۳۶۰ به علت ساییدگی شبکه‌های ضریح چهارم و سست شدن ارکان آن در دستورکار قرار گرفت. به این ترتیب هنرمندان مختلف، طرح‌های گوناگونی را برای ساخت ضریح پنجم پیشنهاد دادند، اما درنهایت طرح محمود فرشچیان از میان آن‌ها برای اجرا برگزیده شد. آن زمان که با فرشچیان برای طراحی ضریح تماس گرفته بودند، او برای عمل دستش به خارج از کشور سفر کرده بود. دست فرشچیان به‌گونه‌ای آسیب دیده بود که پزشکان به او هشدار داده بودند اگر جراحی نشود، ممکن است خشک و ضعیف شود.

در همین زمان از مشهد برای طراحی ضریح با او تماس می‌گیرند و این وظیفه بزرگ را به این هنرمند محول می‌کنند؛ وظیفه‌ای که نه‌تنها به یک اثر هنری شاخص در کارنامه فرشچیان تبدیل شد، بلکه به گفته خودش دست آسیب‌دیده او را هم شفا داد: «وقتی کاغذها را پهن می‌کردم تا طراحی را شروع کنم، باورتان نمی‌شود کوچک‌ترین دردی نداشتم، به‌طوری‌که هم‌سرم تعجب کرد و گفت عجیب است شما که دست‌تان اصلاً تکان نمی‌خورد، چگونه طراحی تمام دوایر را به‌درستی انجام می‌دهید؟ اما دست من شفا پیدا کرده بود. چه چیزی بهتر از این می‌خواستیم؟ حتی به من گفته بودند که اگر می‌خواهم دستم را عمل کنم، باید شش ماه تمام آن را ببندم و چند ماه هم برای خوب شدنش صبر کنم؛ به همین دلیل سپاسگزار لطف حضرت امام‌رضا (ع) هستم. هرقدر برای این عزیزان کار کنم، باز کم است.»

به این ترتیب فرشچیان در شصت‌وهشت‌سالگی ضریح امام‌رضا (ع) را طراحی کرد؛ طراحی‌ای که به‌گفته خودش بدون هیچ اتودی و تنها با حسی که به او القا شده بود، صورت گرفت. با پایان طراحی دربین سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۹ ضریح حرم امام‌رضا (ع) به وزن ۱۲ تن از فولاد و چوب گردو ساخته شد و درنهایت ۱۶ اسفند ۱۳۷۹ سنگ سبزرنگ و ضریح پنجم در طبقه همکف حرم مطهر رضوی نصب شد. این هنرمند نه‌تنها برای این طراحی بلکه برای هیچ‌کدام از کارهای مذهبی‌اش دست‌مزد نگرفته است. به‌گفته خودش، روز آخری که کار ساخت ضریح حضرت امام‌رضا (ع) تمام می‌شود، یک هدیه نفیس به او تقدیم می‌کنند، اما او با بیان اینکه چنین کاری را برای گرفتن دست‌مزد انجام نداده است، آن را به آستان‌قدس رضوی تقدیم می‌کند. طرح مقبره جدید امام سوم شیعیان در کربلا نیز از آثار استاد فرشچیان هستند.

تابلوه‌ها و کتابها

محمود فرشچیان، علاوه بر مشارکت در نقاشی، تذهیب و طراحی آثار مشهور اسلامی و ادبیات فارسی مانند غزلیات حافظ و نامه امام علی به مالک اشتر، برگزیده آثار خود را هم چاپ و منتشر کرده است. همچنین آثاری درباره فرشچیان چاپ شده است.

تعداد دقیق آثار محمود فرشچیان روشن نیست، اما تاکنون ۵ جلد از منتخب آثار او منتشر شده و آخرین جلد، حاوی ۱۵۰ اثر است. همچنین در کتابی که حاوی آثار مینیاتور اوست، ۱۲۰ اثر گنجانده شده است. ۵۰ اثر نقاشی و نگارگری نیز در موزه سعدآباد به نمایش گذاشته شده، ۱۵ تابلو محمود فرشچیان هم به موزه حرم امام رضا (ع) اهدا شده است. موزه محمود فرشچیان که بیش از ۵۰ اثر از او را در خود جای داده است سال ۱۳۸۰ در مجموعه ۱۱۰ هکتاری کاخ سعدآباد افتتاح شد.

آثار اهدا شده به موزه حرم امام رضا (ع)

معراج - (هدا در ۱۳۹۳)

پرچمدار حق - ۱۳۹۰

ضامن آهو - (سال خلق اثر: ۱۳۵۸ - (هدا در ۱۳۸۹)

کوثر - ۱۳۸۹

امتحان سخت - ۱۳۸۹

یک هدیه عشق - ۱۳۸۲

توسل - ۱۳۸۰

اولین پیام - ۱۳۷۹

نیایش - ۱۳۷۶ - ۱۳۷۷

یا رب - ۱۳۷۴

پناه (یا یتیم‌نوازی امام علی) - ۱۳۵۶ - ۱۳۷۱

خمسه آل طیبه - ۱۳۶۹

عصر عاشورا - ۱۳۵۵ - ۱۳۶۹

پنجمین روز آفرینش - ۱۳۵۲ -

افتخارات

فرشچیان از سال ۱۳۳۱ش، افتخارات و جوایزی به دست آورده است که مواردی از آن عبارتند از:

مدال طلای هنر نظامی - ایران - ۱۳۳۱

مدال طلای جشنواره بین المللی هنر - بلژیک - ۱۳۳۷

جایزه اول وزارت فرهنگ و هنر - ایران - ۱۳۵۲

مدال طلای آکادمی هنر و کار - ایتالیا - ۱۳۶۰

دیپلم لیاقت دانشگاه هنر - ایتالیا - ۱۳۶۱

دیپلم آکادمیک اروپا - آکادمی اروپا - ایتالیا - ۱۳۶۲

تندیس طلایی اروپایی هنر - ایتالیا - ۱۳۶۳

نشان هنر نخل طلایی - ایتالیا - ۱۳۶۳

تندیس طلایی اسکار - ایتالیا - ۱۳۶۴

نشان درجه یک هنر - ۱۳۷۲

ذکر نام فرشچیان در فهرست روشنفکران قرن ۲۱ - ۱۳۷۹

چهره ماندگار در اولین دوره - ۱۳۸۰

منابع:

ویکی شیعه

ویکی فقه

اظهارات فرشچیان در گفتگو با برنامه «هزار داستان» شبکه نسیم

